

Ruethairat Thunnok

Relasjon og utfordrende atferd

Bacheloroppgave i Vernepleie
Veileder: Patrick Stefan Kermit
Mai 2024

Ruethairat Thunnok

Relasjon og utfordrende atferd

Bacheloroppgave i Vernepleie
Veileder: Patrick Stefan Kermit
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for medisin og helsevitenskap
Institutt for psykisk helse

Kunnskap for en bedre verden

Innhold

Sammendrag	2
Summary	3
1. Innledning	4
1.1 Begrunnelse for valg av tema	4
1.2 Problemstilling.....	4
1.3 Avgrensning	5
1.4 Oppgavens hensikt	5
1.5 Begrepsavklaring	6
1.6 Oppgavens disposisjon	7
2. Teori.....	8
2.1 Psykisk utviklingshemming, personer – og mennesker med utviklingshemming	8
2.2 Utfordrende atferd	9
2.3 Relasjonsarbeid og relasjonell tilnærming	10
2.4 Selvbestemmelse og tvang	11
2.5 PAS – Positiv atferdsstøtte	12
2.6 Vernepleierens rolle	12
3. Metode	13
3.1 Søkeprosess.....	13
3.1.1 Fagdatabase, kriterier og andre avgrensinger.....	14
3.1.2 Begrunnelse for valg av artikler	15
3.1.3 Søkehistorikk	16
3.2 Analyse	19
4. Resultater.....	20
4.1 Litteraturmatrise	21
4.2 Relasjonell tilnærming og individuell tilpasning	27
4.3 Selvbestemmelse og tvang	28
4.4 Omsorgspersonens kompetanseutvikling og miljøfaktor	29
5. Diskusjon	31
5.1 Relasjonell tilnærming og individuell tilpasning	31
5.2 Selvbestemmelse og tvang	32
5.3 Omsorgspersonens kompetanseutvikling og miljøfaktor	33
5.4 Metodediskusjon.....	35
6. Konklusjon	37
7. Litteraturliste	39

Sammendrag

Problemstilling: Hvordan kan fokus på relasjon ha betydning for forebygging av utfordrende atferd hos mennesker med utviklingshemming?

Introduksjon/bakgrunn: Utviklingshemming og utfordrende atferd er to temaer som ofte blir nevnt sammen. Mange mennesker med utviklingshemming kan føle på mangel av kontroll, oversikt og uforutsigbarhet. Reaksjonen som utløses kan være i form av fortvilelse og frustrasjon, som følge av den manglende forutsetningen for kommunikasjon og uttrykkelse. Definisjon på utfordrende atferd i seg selv kan være vanskelig å fastslå. Og hva som er årsaken til at atferden oppstår er individuelt, og kan være påvirket av mange faktorer. Denne uforutsigbarheten kan føre til en varierende forståelse og håndtering av atferden blant omsorgspersonene.

Hensikt: Hensikten er å øke mine og andre omsorgspersoners kunnskap om utviklingshemming og utfordrende atferd. Studiene skal øke bevisstheten hos meg selv, andre omsorgspersoner og samfunnet om behovet for et målrettet relasjonsarbeid og forståelse for å redusere utfordrende atferden.

Metode: Oppgaven er et litteraturstudium, og det har blitt benyttet fem fagfelleverderte artikler, relevante teorier og tilleggslitteraturer for å besvare problemstillingen.

Resultat: Relasjon som betydning for forebygging av utfordrende atferd er kompleks og utfordrende tematikk, da det kan være mange faktorer som spiller inn i forebygging av atferden. Likevel er det stor enighet mellom studiene at relasjonell tilnærming er et av de største faktorene i forebygging av utfordrende atferd. Dette påvirkes av den mellommenneskelige faktoren mellom omsorgspersonen og brukeren.

Konklusjon: Relasjonell tilnærming, individuell tilpasning og støttende miljøfaktorer kan forbedre omsorgstilbudet og redusere utfordrende atferd. Det vil være viktig å være oppmerksom på ressursbegrensninger, institusjonelle barrierer, og behovet for kontinuerlig kompetanse utvikling. En helhetlig tilnærming som tar hensyn til både individuelle og strukturelle faktorer kan være nødvendig for å møte brukerens behov på en respektfull og effektiv måte.

Nøkkelord: utviklingshemming, utfordrende atferd, relasjon, omsorgsperson

Antall ord: 7569

Summary

Title: How can a focus on relationship affect the prevention of challenging behavior in people with intellectual disabilities?

Introduction/background: Intellectual disabilities and challenging behavior are two topics that are often mentioned together. Many people with intellectual disability can often feel a lack of control, overview, and unpredictability. The reaction that is triggered can be despair and frustration, as a result of the lack of communication and expression. The definition of challenging behavior itself can be difficult to determine. And what causes the behavior to occur is individual and can be influenced by many factors. This unpredictability can lead to varying understanding and management of the behavior among caregivers.

Purpose: The purpose is to increase my and other caregivers' knowledge about intellectual disabilities and challenging behavior. The studies will increase the awareness of myself, other caregivers, and society about the need for a direct relationship work and understanding to reduce challenging behavior.

Method: This is a literature study, and five peer-reviewed articles, relevant theories and additional literature have been used to find the answer in the question.

Result: The role of relationships in the prevention of challenging behavior is a complex and challenging topic, as there may be many factors involved in the prevention of the behavior. Nevertheless, there is great agreement between the studies that a relational approach is one of the biggest factors in the prevention of challenging behavior. This is influenced by the interpersonal factor between the caregiver and the user.

Conclusion: Relational approaches, individual adaptation and supportive environmental factors can improve care provision and reduce challenging behavior. It will be important to be aware of resource constraints, institutional barriers, and the need for continuous competence development. A holistic approach that considers both individual and structural factors may be necessary to meet individual needs in a respectful and effective way.

Keywords: intellectual disability, challenging behavior, relationship, caregiver

Number of words: 7569

1. Innledning

1.1 Begrunnelse for valg av tema

Det sies at noen mennesker er annerledes, selv om alle mennesker er forskjellige, både med eller uten utviklingshemming. Når vi snakker om utviklingshemming, definerer ofte samfunnet om noen de ville kalt for å være «hemma» - en merkelapp på mennesket som diagnose, og ikke som et individ (Shakespeare, 2015, s.29-34). Å leve med utviklingshemming kan skape ulike begrensninger på flere områder (Stubrud, 2020, s.60). Et eksempel som går igjen i vernepleierutdanningen er utfordringen mennesker med utviklingshemming har for å uttrykke sine ønsker og behov. Frustrasjon og sinne i form av utfordrende atferd er reaksjoner som ofte blir nevnt i denne sammenheng (Viken, 2020, s.112).

Gjennom egne erfaringer fra praksis og arbeidsplasser, har temaet utviklingshemming og utfordrende atferd fanget mine interesser. Det ga meg en nysgjerrighet av hva som gjør at utfordrende atferd kan oppstå, om omsorgspersonens tilnærminger kan ha betydning for utviklingen av atferden, og hvordan kan omsorgspersonene forebygge utfordrende atferden. Etter å ha undersøkt nærmere på temaene, viser mange forskningsstudier at utfordrende atferd kan ha en sammenheng med hvordan omsorgspersonene opptrer i møte med brukeren. Relasjonell tilnærming blir i de fleste forskningsstudiene vektlagt som en viktig faktor i forebygging av utfordrende atferd. Etter denne oppdagelsen skapte det et enda større engasjement rundt tematikken som jeg ønsker å finne svar på.

1.2 Problemstilling

På bakgrunn av min nysgjerrighet og engasjement rundt tematikken, vil jeg gjennom min litteraturstudie forsøke å svare på problemstillingen:

«Hvordan kan fokus på relasjon ha betydning for forebygging av utfordrende atferd hos mennesker med utviklingshemming?»

1.3 Avgrensning

Tematikken som denne litteraturstudie tar for seg dekker store områder. Områdene har dermed blitt begrenset ned til å være voksne med utviklingshemming, og relasjon mellom bruker og omsorgspersoner i et bofelleskap. Studiet har ingen avgrensninger når det gjelder graden av utviklingshemmingen. Artikler som har feil vinkling, eller omhandler bruken av legemidler som behandling av utfordrende atferd har blitt ekskludert for å begrense meg innenfor et visst område. Andre temaer som jeg har begrenset meg til og som jeg kommer til å trekke inn i studien er relasjonell tilnærming, selvbestemmelse og tvang, Positiv atferdsstøtte (PAS), og omsorgspersonens rolle. Omsorgspersonens rolle i denne oppgaven tar utgangspunkt i vernepleierollen.

1.4 Oppgavens hensikt

Oppgavens hensikt er å finne ut om relasjon kan ha betydning for forebygging av utfordrende atferd hos mennesker med utviklingshemming. Videre er hensikten å bidra til kunnskapsutvikling hos meg selv. Gjennom litteraturstudiene og litteratursøkene kan oppgaven bidra til å identifisere praksis og evidensbaserte tilnærminger i arbeid med mennesker med utviklingshemming. Samtidig kan undersøkelse og belysning av temaet også bidra til å øke bevisstheten for meg selv, andre omsorgspersoner og samfunnet om utfordringene knyttet til utviklingshemming og behovet brukeren har for et målrettet relasjonsarbeid og forståelse. For å oppnå hensikten vil det bli brukt fem utvalgte fagfelleverderte artikler, samt relevante teorier og tilleggslitteraturer.

1.5 Begrepsavklaring

1.5.1 Psykisk utviklingshemming, personer- og mennesker med utviklingshemming

Begrepet psykisk utviklingshemming har blitt brukt fra til 1990-tallet (Kermit et al., 2015, s.14). Dette begrepet brukes fremdeles som den diagnostiske termen, men med en forkortelse til utviklingshemming når vi omtaler temaet (Kermit et al., 2015, s.14). I et avsnitt «*Leve sitt eget liv*» skrevet av Kermit et al. (2015) beskriver mennesker med utviklingshemming at de ønsker å velge bort den tilskrevne identiteten som utviklingshemming (Kermit et al., 2015, s.19-20). Dette er et dilemma som jeg har med meg gjennom hele teksten. Likevel har jeg valgt å benytte betegnelse «utviklingshemming» når jeg beskriver selve diagnosen eller funksjonsnedsettelsen (Kermit et al., 2015, s.14). Begrepet «personer med utviklingshemming» erstattes med «mennesker med utviklingshemming», og kommer til å bli brukt når jeg referer til menneskene med nedsatt funksjonsevne (Kermit et al., 2015, s.14).

Det har vært viktig for meg å ha begrepsavklaring for betegnelse, fordi dette kan være et sårt tema for mange. Jeg har også brukt mye tid på å reflektere over alternative begrep som kan brukes, og kommet fram til at jeg ikke kan benytte andre begrep fordi det kan gi en mistolkning til det jeg prøver å få fram i oppgaven. Å bruke alternative ord eller begrep vil også gjøre teksten min upresist og vil være vanskelig å vite hvem jeg egentlig snakker om (Kermit et al., 2015, s.14).

1.5.2 Utfordrende atferd

Begrepet «utfordrende atferd» er lett og assosierer med at noen gjør noe som utfordrer andre, og ikke om atferden er utfordrende for individet selv (Viken, 2020, s.108). I tjenesteapparatet har det blitt brukt begreper som «utagering», «uønsket atferd», «problematferd» og «uartig atferd» (Lillevik, 2020, s.405). Disse begrepene retter oppmerksomheten mot atferden i seg selv, og ikke hva som foreligger bak handlingen som han eller hun gjør (Lillevik, 2020, s.405).

Ifølge NAKU skal betegnelsen «utfordrende atferd» brukes når vi snakker om atferden som kan være vanskelig for individet eller omgivelsene (*Hva er utfordrende atferd og hva er årsaken?*, 2016). Betegnelsen har blitt utviklet på bakgrunn av organiske faktorer, psykiske lidelser og syndromer og miljø eller samhandlingsmessige faktorer (*Hva er utfordrende atferd og hva er årsaken?*, 2016). For å unngå å tillegge individet negative egenskaper, ønsker jeg å benytte betegnelsen i teksten når jeg snakker om atferd som kan være vanskelig for mennesker med utviklingshemming. I tillegg er utfordrende atferd temaet som jeg skal ta for meg gjennom hele teksten. Å benytte andre begrep vil gjøre teksten min upresist, og misforståelser om temaet kan forekomme.

1.5.3 Omsorgsperson og bruker

Innenfor helse- og omsorgstjenesten brukes begrepet «tjenesteyter» når det er snakk om personer som yter en informasjonssamfunnstjenester (handelsdepartementet, 2002). Begrepet «tjenestemottaker» blir derimot brukt i forbindelse med personer som benytter informasjonssamfunnstjenestene (handelsdepartementet, 2002).

«Omsorgsperson» er et annet begrep som brukes om helsepersonell eller andre tjenesteyter (omsorgsdepartementet, 2004). I denne oppgaven ønsker jeg å benytte begrepet når jeg referer til vernepleieren, fordi det fanger essensen av deres rolle og ansvar. Å bruke begrepet «omsorgsperson» understreker også at individene ikke bare gir medisinske behandling eller tjenester, men også omsorg, empati og støtte, som er noe av de viktige temaene i oppgaven.

Begrepet «bruker» kommer til å bli benyttet når jeg refererer til tjenestemottakere, fordi det legger vekt på deres rettigheter og autonomi. Begrepet impliserer ikke bare at individene benytter seg av tjenestene som tilbys, men også at de har et visst nivå av kontroll og valgmulighet til sin egen omsorg (omsorgsdepartementet, 2004). Det fremhever viktigheten av anerkjennelse, respekt og brukerens rettigheter på deltakelse i beslutninger som angår deres tjenestetilbud (omsorgsdepartementet, 2004).

Ved å benytte disse begrepene, har jeg også vært nødt til å være kritisk til at begrepene «omsorgsperson» og «bruker» kan skape en mer familiært- eller venner relasjon. Det igjen kan føre til økt sjanse for overgrep av brukerens privatliv og rettigheter. Denne oppgaven tar utgangspunkt om «omsorgsperson» og «bruker» i en profesjonell relasjon og sammenheng.

1.6 Oppgavens disposisjon

Oppgaven består av sju hovedkapitler, med underkapitler. Innledningen inneholder ulike begrunnelse, avklaringer og andre informasjon som er nyttig for videre lesing. Under teorikapitlet har det blitt skrevet teorier som kan være relevant for videre arbeid. Disse er hentet ut fra pensum bøker, kunnskapsbank og andre fagfelleverderte artikler. Metodekapitlet inneholder fremgangsmåte, søkeprosess, søkehistorikk og analyse. Videre i resultatkapitlet blir det lagt frem funnene av de fem utvalgte artiklene, samt litteraturmatrise. Resultatene blir videre sett i sammenheng med teorien, og diskutert i diskusjonskapitlet. Til slutt blir konklusjonen framlagt i kapittel seks, før litteraturliste i kapittel sju.

2. Teori

2.1 Psykisk utviklingshemming, personer – og mennesker med utviklingshemming

Psykisk utviklingshemming, ifølge ICD-10, er klassifisert som en medisinsk diagnose (Ellingsen & Sandvin, 2014, s.22). Mange definerer denne diagnosen som en sykdom, skade eller medisinsk tilstand, uten å tenke på at den primært er basert på atferds- og funksjonsbeskrivelser (Ellingsen & Sandvin, 2014, s.22).

Utviklingshemming, derimot, er et bredt begrep som omfatter ulike tilstander med ulike årsaksforhold (Stubrud, 2020, s.49). vanligvis kjennetegnes diagnosen av nedsatt eller forsinket utvikling av kognitive funksjoner (Stubrud, 2020, s.49). Uavhengig av årsakene har mennesker med utviklingshemming ofte svekket evnenivå, sosial modenhet og utfordringer med å tilpasse seg samfunnets forventninger (Stubrud, 2020, s.49). Dette inkluderer også utfordringer med å overføre og bruke kunnskapene og ferdighetene i andre sammenhenger enn det som er innlært (Stubrud, 2020, s.49).

Opplevelsen av diagnosen varierer fra person til person, avhengig av graden av utviklingshemming: mild, moderat, alvorlig eller dyp grad (*Filmen om psykisk utviklingshemming*, 2021). Andre faktorer som spiller inn på opplevelsen er hvordan diagnosen arter seg kognitivt, sosialt og emosjonelt (Ellingsen & Sandvin, 2014, s.22).

Mange personer med utviklingshemming kan oppleve store utfordringer med kommunikasjon, uttrykkelse, eller andre daglige og rutinemessige oppgaver (NAKU faghefte, s.5). I perioder kan disse utfordringene føre til betydelig press, hvor kravene til tilpasning og fungering overgår ens kapasitet (NAKU faghefte, s.7). Slike situasjoner kan øke risikoen for symptomer og utfordrende atferd kan forekomme (NAKU faghefte, s.7).

2.2 Utfordrende atferd

Utfordrende atferd blir definert som: «*kulturelt avvikende atferd som er så intens, frekvens eller langvarig at den fysiske sikkerheten til personen selv eller andre er alvorlig truet, eller atferd som i stor grad begrenser eller hindrer tilgang på vanlige tjenester i samfunnet*» (Tvang og makt, 2023). Likevel vil det være vanskelig å fastslå om en handling bryter kulturelle normer, da dette er ulike i forskjellige miljøer (Tvang og makt, 2023). Det påpekes at definisjonen av hva som anses som utfordrende atferd kan variere, da det er lett for tjenesteyteren å legge egne normer og verdier til grunn for vurderingen (Tvang og makt, 2023).

Denne typen atferd kan variere i form og årsak (Lillevik, 2020, s.406). Mange personer med utviklingshemming har manglende forutsetninger i kommunikasjon og evnen til å gjøre seg forstått eller forstå andre (Lillevik, 2020, s.406). På denne måten opplever mange mangel på kontroll, oversikt og forutsigbarhet (Lillevik, 2020, s.406). Det å ikke bli møtt på sine ønsker og behov føre til fortvilelse og frustrasjon (*Hva er utfordrende atferd og hva er årsaken?*, 2016). Dette kan inkludere handlinger som aggresjon, selvskading, impulsivitet eller andre former for atferd som forårsaker uro eller bekymringer hos individet og omgivelsene (*Hva er utfordrende atferd og hva er årsaken?*, 2016).

Det er også viktig å forstå at utfordrende atferd er en atferd som en har lært på lik linje med andre atferd (*Hva er utfordrende atferd og hva er årsaken?*, 2016). Håndtering av utfordrende atferd innebærer ofte en grundig forståelse av individets behov og eventuelle underliggende årsaker til atferden (*Hva er utfordrende atferd og hva er årsaken?*, 2016). I slike tilfeller vil det være viktig å implementere strategier og støttetiltak som kan redusere eller håndtere atferden på en trygg og effektiv måte (*Hva er utfordrende atferd og hva er årsaken?*, 2016).

2.3 Relasjonsarbeid og relasjonell tilnærming

«For å ville gjøre dette for den andre kan vi ikke se vedkommende som en hvem som helst, men som en person vi bryr oss om [...]» (Lorentzen, 2006, s.121).

Relasjonell tilnærming handler om å fokusere på betydningen av kvaliteten på relasjonene mellom brukeren og omsorgspersonen (Lorentzen, 2016, s.13-14). Det innebærer å bygge tillit, respekt og støttende relasjoner gjennom et relasjonsarbeid, som gjør det mulig for vekst, læring og utvikling (Lorentzen, 2016, s.13-14). Å anerkjenne verdien og betydningen av selve relasjonen er viktig for å kunne ofre andre hensyn og målsettinger for å ivareta og styrke relasjonen til den andre (Lorentzen, 2006, s.120). Relasjon i seg selv bør ses på som et mål og et formål, hvor resultater, endringer og effekter blir sekundære faktorer (Lorentzen, 2006, s.120).

Relasjon kan også være preget av varme, aksept og medmenneskelighet (Aubert & Bakke, 2019, s.16). Det handler om å skille mellom gjensidighet og likeverdighet, og å møte hverandre med en holdning av engasjert sameksistens der ulike synspunkter og «stemmer» respekteres og uttrykkes på forskjellige perspektiver (Lorentzen, 2006, s.120). En god relasjon mellom omsorgspersonen og brukeren vil derfor ha en avgjørende betydning for tjenestetilbudet og kvaliteten i det terapeutiske arbeidet (Gonzalez, 2020, s.58).

Basert på tilknytningsteorien har alle mennesker behov og trang for trygghet og beskyttelse mot ulike forhold i omverdenen som oppleves skremmende eller truende (Lorentzen & Bakken, 2020, s.93). Dette kommer gjerne i form av kontakt søkning til bestemte nærpå personer som er begeistret for samhandling på deres premisser (Lorentzen & Bakken, 2020, s.93). Relasjon blir dermed en av de viktigste og sterkeste fundamentet for utvikling av god psykisk helse og mestring av små og store utfordringer (Lorentzen & Bakken, 2020, s.91).

2.4 Selvbestemmelse og tvang

Mange mennesker med utviklingshemming blir stadig utsatt for å ikke ha de samme menneskerettighetene som andre, særlig selvbestemmelse. Dette innebærer retten til å ta egne valg og delta i beslutninger som angår sitt eget liv (Ellingsen & Kittelsaa, 2010). Selv om dette er nedfelt i flere norske lover, opplever mange at deres selvbestemmelse blir kontrollert av andre, for eksempel i bofelleskap hvor de må innrette seg etter andre beboere og ansatte (Guddingsmo, 2019, s.82-84). Dette kan føre til frustrasjon, sinne, resignasjon, eller andre har bare godtatt at «Sån er det bare» (Berg, 2019, s.242). Når det oppstår slike situasjoner, kan ansatte fort ty til bruk av tvang, hvor tiltakene blir satt inn som brukeren motsetter seg (*Tvang og makt*, 2023).

Tvang og makt er en lovbestemmelse med et mål om å styrke rettsikkerheten til mennesker med utviklingshemming, gjennom å forebygge og begrense bruken av tvang: *«Formålet med reglene i dette kapitlet er å hindre at personer med psykisk utviklingshemming utsetter seg selv eller andre for vesentlig skade [...]»*, jf. hol. § 9-1. Som omsorgspersoner i et bofelleskap har en ofte oppgaver som er knyttet til vedtak om bruk av tvang (Bakken, 2020, s.434). Det vil i situasjoner hvor omsorgspersonen må utøve tvang være viktig å tilrettelegge tiltakene med respekt for den enkeltes fysiske og psykiske integritet, uavhengig om tiltakene er planlagte eller tiltak som ble utøvet i nødsituasjoner, jf. hol. § 9-1.

Mange omsorgspersoner vil også få store etiske utfordringer ved bruk av tvang, da det begrenser brukerens livsutfoldelse (Bakken, 2020, s.434). Tvang i seg selv trenger ikke å være til skade for brukeren, men som en beskyttelse (Bakken, 2020, s.434). Det er måten tvangen blir utøvet på som kan avgjøre om hvordan det oppleves for brukeren (Bakken, 2020, s.435). I slike situasjoner vil omsorgspersonens verdier og holdninger være avgjørende for hvordan tvang blir utøvet (Bakken, 2020, s.435).

2.5 PAS – Positiv atferdsstøtte

Positiv atferdsstøtte er en tilnærming og rammeverk med mål om å redusere problematferd og styrket ønsket atferd gjennom en bred tilnærming (Berge, 2020, s.131). PAS ser ikke på personen som problemet, men fokuserer på å endre miljøet, systemene og manglende ferdigheter som kan utløse utfordrende atferd (Berge, 2020, s.131). Målet med PAS er også å øke livskvaliteten for både brukeren og nærpersoner ved å fremme positiv og konstruktiv atferd (Berge, 2020, s.132). PAS legger vekt på at personen er i sentrum av prosessen, men påpeker også viktigheten med å inkludere andre nærpersoner som er interessert i prosessen: «*Det er ikke en ekspert som styrer «skuta», men et lagarbeid med støttespillere*» (Berge, 2020, s.133). Personen gis mulighet til å definere sin egen livskvalitet med en styrkebasert tilnærming, der målet er å hjelpe personen med å utvikle mer hensiktsmessig kommunikasjon og atferd (Berge, 2020, s.133).

2.6 Vernepleierens rolle

Vernepleierens rolle kan innebære flere elementer, blant annet det å kunne innta ulike posisjoner, enten det handler om å være bestemt eller romslig, intens eller rolig (Brask et al., 2016, s.17). Som en partner innebærer rollen en tett samhandling på individnivå, der vernepleieren tilpasser sin tilnærming til brukerens behov og kommuniserer effektivt for å oppnå målsettingene (Brask et al., 2016, s.40).

Som brobygger må vernepleieren kunne samarbeide på system- og gruppenivå, med ulike aktører som berører brukerens liv og tjenestetilbud (Brask et al., 2016, s.42). Pådriverrollen kommer inn når vernepleieren skal aktiv fremme brukerens interesser og behov, utforske ulike muligheter, samt identifisere og varsle om eventuelle svikt i tjenestetilbudet (Brask et al., 2016, s.42). Ansvarsrollen er en rolle som vernepleieren har hele tiden, men den kommer tydeligst frem når en havner i dilemmaer (Brask et al., 2016, s.42). Slike situasjoner gjør at vernepleieren må ta vanskelige og avgjørende valg knyttet til brukeren (Brask et al., 2016, s.42). Alle rollene skal utføres med bakgrunn for brukerens beste (Brask et al., 2016, s.42). På denne måten bidrar rollene til å sikre en helhetlig og verdig tilbud for brukeren og deres rett til et godt liv på lik linje som andre samfunnsborgere (Brask et al., 2016, s.42).

3. Metode

I dette kapitlet vil jeg ta for meg hvilke metode jeg har benyttet, og hvordan jeg har tilegnet meg de ulike kunnskapene. Deretter skal jeg beskrive om kritikk av metode.

Thidemann beskriver metode som en systematisk fremgangsmåte man benytter for å samle inn informasjon og kunnskap for å belyse en problemstilling (Thidemann, 2019, s.75). Metoden som har blitt benyttet i denne oppgaven er å gjøre systematisk søk etter fagfelleverderte forskningsartikler som er relevant for temaet. For å tilegnet meg kunnskap har jeg fulgt Thidemanns trinn i litteraturstudie, og senere vurderer artiklene grundig (Thidemann, 2019, s.78-79). På denne måten klarer jeg å se sammenhengen og utvikle forståelsen min ovenfor problemstillingen min;

«Hvordan kan fokus på relasjon ha betydning for forebygging av utfordrende atferd hos mennesker med utviklingshemming?»

3.1 Søkeprosess

Søkeprosessen startet med et bredere søk på Oria, for å orientere meg om hva som finnes om temaet. På denne måten kunne jeg få en oversikt over hva som er skrevet om temaet, samt en oversikt over hvor gode treff jeg får ved å benytte meg av ulike søkeord og kombinasjoner. Jeg fant det utfordrende å finne gode og relevante artikler for oppgaven min. Dette førte til at jeg var nødt til å bruke ulike søkeord og kombinasjoner, eller de samme ordkombinasjonene, men i ulike databaser. Databasene jeg har benyttet er Web of Science og Pubmed, som er søkemotorer innen medisin og helse fagene.

PICO

PICO-skjemaet ble laget gjennom et arbeidskrav opp mot bacheloroppgaven. Jeg har benyttet samme PICO-skjema ettersom temaet jeg ønsker å skrive om i denne oppgaven er det samme. Ved å lage et PICO-skjema blir informasjonene jeg trenger konkretisert, og det gir meg et oversikt over hvem og hva problemstillingen omhandler (Thidemann, 2019, s.82-83). Kolonnen «comparison» er valgt bort, fordi den anses som ikke relevant i forhold til problemstillingen. Søkeordene ble i søkeprosessen oversatt til engelsk, til blant annet; «intellectual disabilities», «challenging behaviour», «relationship» og «caregiver». Disse ordene ble benyttet gjentatte ganger i ulike databaser.

Tabell 1. PICO-skjema

Population/Patient/ Problem <i>Hvem/hvilke</i>	Intervention <i>Hva</i>	Outcomes <i>Resultater</i>
Beskriv den typen pasienter/bruker du er interessert i	Hvilke tiltak handler det om?	Hvordan kan tiltaket påvirke ulike utfall?
Mennesker med utviklingshemming People with intellectual disabilities	Forebygging av utfordrende atferd Prevention of challenging behavior	Styrke relasjon mellom omsorgsperson og bruker, og redusere utfordrende atferd. improved relationship between caregiver and people with intellectual disabilities and reduce challenging behavior.

3.1.1 Fagdatabase, kriterier og andre avgrensinger

Før jeg startet med det systematiske litteratursøket, utarbeidet jeg en plan for valg av søkeord og dokumentasjon av søkeprosessen (Thidemann, 2019, s.82). På denne måten vil det være enklere å etterprøve søkene (Thidemann, 2019, s.82). Fagdatabasen som ble benyttet i oversiktlig søket var Oria og Google scholar. Dette er for å skaffe meg en oversikt over hva som finnes om temaene jeg ønsker å ta for meg i oppgaven. Deretter ble Pubmed valgt som den første fagdatabasen, på grunn av det omfattende utvalget av fagfelleverderte artikler. Kriteriene som ble inkludert i søket var publisering innen de 10 siste årene, søkeordene og hovedtemaene fra PICO-skjemaet. Jeg fant det utfordrende å finne gode fagfelleverderte artikler som ikke var review artikler. Dette førte til at jeg måtte ha ulike sammensetning av søkeord. Etter å ha gjennomført grundig søk på Pubmed og funnet interessante og relevante artikler, ble det også utført søk i Web of Science. Her benyttes både samme søkeord og nye søkeord med samme kriteriene. Kanalregisteret for høyere utdanning og kompetanse ble brukt for å vurdere om relevante artikler var fagfelleverderte.

Siste artikkelen ble funnet gjennom manuelt søk, og fremgangsmåten blir beskrevet under kapittel 3.1.3 tabell 5.

Artiklene som ikke omhandler hovedtemaene om utviklingshemming, reduisering eller forebygging av utfordrende atferd ble ikke inkludert i oppgaven. Artikler som hadde feil vinkling i forhold til temaene eller som var review artikler ble også ekskludert da de ikke oppfyller kriteriene for oppgaven.

3.1.2 Begrunnelse for valg av artikler

Artiklene som inkluderer i oppgaven anvender ulike metoder: kvalitativ metode, kvantitativ metode og randomisert kontrollstudie. Jeg har valgt artikler som benytter ulike metoder fordi det besvarer problemstillingen min fra ulike perspektiver.

Den kvalitative metoden gir meg muligheten til å dykke dypt inn i de ulike emnene om menneskelige atferd, opplevelser, tanker og holdninger, i tillegg til å utforske ulike perspektiver og oppdage nye innsikter (Thidemann, 2019, s.76). Kvantitativ studie gir meg derimot mulighet til å identifisere og generalisere funnene gjennom den innsamlende dataene forskere har gjennomført (Thidemann, 2019, s.75). En randomisert kontrollstudie kan derimot både styrke og underbygge problemstillingen, samt bidra til diskusjon og relevans for de bestemte temaene (Thidemann, 2019, s.71).

Selv om det ikke er funnet resultat på randomisert kontrollstudiet i artikkel 4, har den likevel blitt inkludert i oppgaven for å underbygge temaet om viktigheten med relasjonsarbeid og dedikasjon for å forebygge utfordrende atferd hos mennesker med utviklingshemming. Artikkelen er funnet gjennom et tidligere arbeidskrav knyttet til bacheloroppgaven.

Artikkelen *Ansattes blikk et annerledes hjem. Dilemmaer ved arbeid i hjemmet hos personer med utviklingshemming* ble inkludert i oppgaven da den bidrar med mye kunnskap og perspektiver som er relevant for teamene som jeg tar for meg i oppgaven. Teksten gir et godt grunnlag for å forstå og utforske problemstillingen. Etter samtale med veileder, kan jeg benytte denne artikkelen under resultat og diskusjon, da den kan berike problemstillingen min.

Under analyse viser jeg oversikt over relevante temaer i oppgaven. Selv om ikke alle artiklene adresserer alle temaene eksplisitt, dekker de likevel ulike aspekter av problemstillingen min som omhandler hvordan fokus på relasjon kan ha betydning for forebygging av utfordrende atferd hos mennesker med utviklingshemming. Hver enkelt artiklenes relevans blir beskrevet i litteratormatrisen.

3.1.3 Søkehistorikk

Fremgangsmåten jeg har brukt for å finne fagfelleverderte artiklene, var systematisk litteratursøk. Databasen jeg i hovedsak har benyttet er Pubmed og Web of Science. Jeg har valgt å fremstille litteratursøkene mine gjennom Thidemanns tabell 9 om søkehistorikk (Thidemann, 2019, s.89). Tabellene viser hvordan jeg har funnet fram til forskningsartiklene som har blitt brukt i oppgaven. Jeg har valgt å inkludere fem tabeller for hver artikkel, da dette gir en ryddig oversikt over artiklene.

Artikkel 1 og artikkel 2

Tabell 2. Søkehistorikk

Artikkel 1: Nijs, S., Taminiau, E. F., Frielink, N., & Embregts, P. J. C. M. (2022). Stakeholders' perspectives on how to improve the support for persons with an intellectual disability and challenging behaviors: a concept mapping study. <i>International Journal of Developmental Disabilities</i> , 68(1), 25–34. https://doi.org/10.1080/20473869.2019.1690859								
Artikkel 2: Balboni, G., Rebecchini, G., Elisei, S., & Tassé, M. J. (2020). Factors affecting the relationship between adaptive behavior and challenging behaviors in individuals with intellectual disability and co-occurring disorders. <i>Research in Developmental Disabilities</i> , 104, 103718–103718. https://doi.org/10.1016/j.ridd.2020.103718								
Database	Søke-dato	Søkenr.	Søkeord og ordkombinasjoner	Avgrønsninger	Antall treff	Leste abstrakt	Leste artikler	Artikler inkludert
Pubmed	15.04.24	1	"intellectual disability" AND "emotional"	*Siste 10 år*full tekst*	678	2	0	0
Pubmed	15.04.24	2	"relationship" AND "intellectual disability"	*Siste 10 år*full tekst*	1,155	2	0	0
Pubmed	15.04.24	3	"Challenging behavior" AND "Intellectual disability"	*Siste 10 år*full tekst*	151	1	0	1
Pubmed	15.04.24	4	"Relationship" " AND "challenging behavior"	*Siste 10 år*full tekst*	29	2	0	0
Pubmed	15.04.24	5	"challenging behavior" AND "adaptive behavior" AND "intellectual disability"	*Siste 10 år*full tekst*	16	3	1	1

Artikkel 3

Tabell 3. Søkehistorikk

Dagnan, D., McDowell, K., & James, A. (2015). The cognitive emotional responses of staff and people with intellectual disabilities to the challenging behavior of people with intellectual disabilities. <i>International Journal of Developmental Disabilities</i> , 61(3). https://doi.org/10.1179/2047387714Y.0000000048								
Database	Søke-dato	Søkenr.	Søkeord og ordkombinasjoner	Avgrrensninger	Antall treff	Leste abs-trakt	Leste arti-kler	Artikler inklu-dert
Web of Science	18.04.24	1	"Challenging behavior" AND "people with intellectual disabilities"	*Siste 10 år*article*	60	5	1	1
Web of Science	18.04.24	2	"Challenging behavior" AND "caregiver"	*Siste 10 år*article*	75	3	0	0
Web of Science	18.04.24	3	"people with intellectual disabilities" AND "caregiver"	*Siste 10 år*article*	29	2	0	0

Artikkel 4

Tabell 4. Søkehistorikk

Database	Søke-dato	Søkenr.	Søkeord og ordkombinasjoner	Avgrensninger	Antall treff	Leste abstrakt	Leste artikler	Artikler inkludert
Pubmed	06.04.24	1	"reduce challenging behaviour" AND "intellectual disability"	*Siste 10 år*full tekst*	138	5	1	1
Pubmed	07.04.24	2	"analysis" AND "challenging behavior"	*Siste 10 år*full tekst*	147	0	0	0
Pubmed	08.04.24	3	"Positive Behavior Support" AND "challenging behavior"	*Siste 10 år*full tekst*	3	3	0	0

Artikkel 5

Tabell 5. Søkehistorikk

Odd Morten Mjøen & Anna M. Kittelsaa (2018). Ansattes blikk i et annerledes hjem. Dilemmaer ved arbeid i hjemmet hos personer med utviklingshemming. Fontene forskning (11)1, 30-41
<p>Denne artikkelen har jeg funnet via et manuelt søk, i mitt forarbeid av et arbeidskrav. I forarbeidet ønsket jeg å lese mer om mennesker med utviklingshemming i bofelleskap. Gjennom google scholar, søkte jeg med søkeordet «bofelleskap og personer med utviklingshemming». Her fikk jeg treff på 958 resultater, og begynte å lese overskriftene som fanget mine interesser for temaet. Jeg leste gjennom sammendragene av ulike artikler, men én artikkel fanget min oppmerksomhet <i>Ansattes blikk i et annerledes hjem [...]</i>. Ved et klikk på overskriften, førte den meg til NTNU Samfunnsforskningsside. Her oppgis det at artikkelens originale versjon er fra Fontene forskning 2018. Jeg fant dermed fram den originale versjonen på fontene.no.</p>
Dato for søk: 01.03.2024

3.2 Analyse

Analyseprosessen starte med Thidemanns trinn som omhandler hvordan en skal vurdere artikkelens relevans. Artikkene ble først vurdert basert på sammendragets relevans. Deretter ble relevante artikler gjennomgått, og temaer som utviklingshemming, utfordrende atferd, relasjon, individuell tilpasning, omsorgspersonens kompetanse, miljøfaktor, selvbestemmelse og tvang markert for videre analyse (Thidemann, 2019, s.91-96). Videre i prosessen ble det brukt Aveyards analysemodell for å oppsummere og organisere temaene på en oversiktlig måte (Thidemann, 2019, s.96).

Etter ytterligere gjennomlesning og vurdering av kvaliteten på artiklene, ble de mest relevante artiklene plukket ut for videre arbeid. For å skaffe meg en bedre oversikt over hovedelementene i forskningsartiklene benyttet jeg i prosessen litteraturmatrise (Thidemann, 2019, s.95). Det har også blitt forsøkt bruk av sjekklister for å gjennomgå studiedesign og kritisk vurdering av forskningsartiklene (*4.1 Sjekklister*, 2021). Dette er for å kunne sikre at bare relevante og kvalitetsmessige gode artikler ble inkludert i oppgaven.

Som støtte for bedre forståelse av engelske tekster, benyttet jeg Ordnett.no og babla.no som hjelpemidler for oversettelse av ord eller enkle setninger. Forståelsen og tolkning av det totale bildet av artiklene kan derfor ha blitt påvirket av eventuelle språkutfordringene.

Tabell 6. Aveyards analysemodell

Tema	Artikkel 1	Artikkel 2	Artikkel 3	Artikkel 4	Artikkel 5
Relasjonell tilnærming	●		●		●
Individuell tilpasning		●	●	●	●
Omsorgspersonens kompetanseutvikling	●		●	●	●
Miljøfaktorer	●	●	●		●
Selvbestemmelse		●			●
Tvangsbruk			●		●

4. Resultater

Resultatene som er relevante blir i dette kapitlet presentert i litteraturmatriser.

Litteraturmatrisene ble benyttet som et nyttig hjelpemiddel for å skaffe en oversikt over funnene i ulike artiklene. Mal for litteraturmatrisen tar utgangspunkt i Thidemanns tabell 11, eksempel på litteraturmatrise (Thidemann, 2019, s.95). Videre legges funnene frem under relevante temaer som ble identifisert i analysen. Hovedtemaene er 4.2 Relasjonell tilnærming og individuell tilpasning, 4.3 Omsorgspersonens kompetanseutvikling og miljøfaktorer, samt 4.4 Selvbestemmelse og tvangsbruk.

4.1 Litteratormatrise

Artikkel 1

Tabell 7. Litteratormatrise

Full referanse	Nijs, S., Taminiau, E. F., Frielink, N., & Embregts, P. J. C. M. (2022). Stakeholders' perspectives on how to improve the support for persons with an intellectual disability and challenging behaviors: a concept mapping study. <i>International Journal of Developmental Disabilities</i> , 68(1), 25–34. https://doi.org/10.1080/20473869.2019.1690859
Hensikt	Hensikten med studiet er å identifisere og forstå hvilke aspekter mennesker med utviklingshemming, omsorgspersoner og psykologer, anser som nødvendig for å forbedre støtten til mennesker med utviklingshemming og utfordrende atferd. Målet er å bidra til å utvikle evidensbaserte tiltak og forbedre kvaliteten på omsorgen for mennesker med utviklingshemming.
Metode	Anvendt metode: kvalitativ og kvantitativ metode Studiet involverer flere trinn, og kombinerer både kvalitative og kvantitative metoder for å organisere og visualisere komplekse ideer og synspunkter. Deretter utføre statistiske analyser og tolkning av resultatene.
Utvalg	30 deltakere som allerede var relatert til tjenester for mennesker med utviklingshemming i Nederland.
Resultater	Deltakerne genererte til sammen 200 uttalelser. I konseptkartleggingen av brukere ble det nevnt relasjonelle aspekter, å gi tydelighet og struktur, omsorgspersonens egenskaper, og profesjonell holdning hos direkte omsorgspersonene. Omsorgspersonene kom med uttalelser knyttet til egne personlige ferdigheter og nødvendigheten med å føle seg støttet og verdsatt i et fysisk trygt miljø. Psykologer kom med uttalelser om deres støtte til omsorgspersonene og brukere, brukerens perspektiver, og deres rolle som psykologer.
Kvalitetsvurdering	Styrker: <ul style="list-style-type: none">• Studiet anvender metoder som utforsker hva mennesker med utviklingshemming, omsorgspersoner og psykologer anser å være de viktigste aspektene for å forbedre støtten til mennesker med utviklingshemming og utfordrende atferd. Dette gir et strukturert rammeverk for å identifisere og prioritere nøkkelområder for forbedring.• Resultatene av Studiet fremhever betydningen av relasjonsarbeid mellom brukeren og omsorgspersonen, og viktigheten med en empatisk og støttende tilnærming.• Studiet inkluderer perspektiver fra ulike interessegrupper, noe som gir et bredt og helhetlig bilde av utfordringene og behovene innen omsorg for personer med utviklingshemming og utfordrende atferd. Svakheter <ul style="list-style-type: none">• Studiet hadde lavt deltakerantall av pårørende. Dette begrenser muligheten til å inkludere pårørendes perspektiver. Å inkludere flere pårørende ville gitt et mer fullstendig bilde av omsorgssituasjonen og behovene til brukeren.• Manglende komorbid diagnose eller funksjonsevne blant deltakerne med utviklingshemming. Dette begrenser forståelsen av studieutvalget og dets behov.• Deltakerne ble utvalgt av ledere, noe som kan ha ført til skjevhet i utvalget og påvirket resultatene.

Relevans	Studiet anses som relevant fordi den berører flere av relevante temaer i oppgaven, som viser til flere viktige aspekter som gir innsikt i hvordan relasjonsarbeid kan implementeres og forbedres for å forebygge eller håndtere utfordrende atferd.
Etiske overveielser	Studiet ble godkjent etter etisk vurdering ved «Tilburg University». Forfatterne kontaktet ansvarlige ledere og presenterte hensikten med Studiet. Aktuelle kandidater fikk deretter informasjonsbrev fra forskerne, og ga et skriftlig samtykke. Deltakerne hadde også alltid mulighet til å trekke seg, uten å oppgi grunn og uten negative konsekvenser.

Artikkel 2

Tabell 8. Litteratormatrise

Full referanse	Balboni, G., Rebecchini, G., Elisei, S., & Tassé, M. J. (2020). Factors affecting the relationship between adaptive behavior and challenging behaviors in individuals with intellectual disability and co-occurring disorders. <i>Research in Developmental Disabilities, 104</i> , 103718–103718. https://doi.org/10.1016/j.ridd.2020.103718
Hensikt	Hovedhensikten med Studiet er å undersøke personlige egenskaper som kan påvirke forholdet mellom tilpasset atferd og utfordrende atferd hos personer med utviklingshemming og andre fysiske og psykiske lidelser.
Metode	Anvendt metode: kvantitativ metode Dataene ble samlet inn fra deltakere som ble vurdert med hensyn til deres tilpassede atferd og utfordrende atferd ved hjelp av et sett med standardiserte spørreskjemaer og vurderingsverktøy: «Vineland- II og Nisonger Child Behavior Rating Form». Deretter ble dataene analysert for å undersøke sammenhengen mellom tilpasset atferd og utfordrende atferd, samt indentifisering av mulige faktorer som kan påvirkes denne sammenhengen.
Utvalg	105 personer med utviklingshemming og andre psykiske lidelser.
Resultater	Studiet viser at det ikke var spesifikke forskjeller mellom deltakere når det gjelder alder, kjønn, alvorlighetsgrad på utviklingshemming og tilstedeværelsen. Men Studiet viser til en større sannsynlighet for utfordrende atferd hos deltakere som bor i en institusjonell setting i stedet for med familien. Videre vist det også at deltakere med høye nivåer av utfordrende atferd også har høyere nivå av tilpasset atferd.
Kvalitetsvurdering	Styrker: <ul style="list-style-type: none">• Studiet inkluderte et betydelig antall deltakere som presenterer ulike grader av utviklingshemming og andre psykiske lidelser, som øker representativiteten• Det har blitt gjort grundig analyse av både demografiske og diagnostiske karakteristikk, samt nivået av tilpasset og utfordrende atferd blant deltakerne• Bruk av validerte instrumenter som bidrar til pålitelige og sammenlignbare resultater Svakheter: <ul style="list-style-type: none">• Deltakerne ble utvalgt fra en enkelt regional institusjon, som kan begrense hvor godt funnene kan generaliseres til andre populasjoner med samme utfordringer• Kortsiktig undersøkelse, som gir en begrenset innsikt i langsiktige effekter av adaptive og utfordrende atferd.• Mangel på mangfold når det gjelder alvorlighetsgraden av utviklingshemming, da Studiet kun inkluderer deltakere med alvorlig og dyp grad utviklingshemming.
Relevans	Studiet anses som relevant fordi den gir bredere forståelse av forholdet mellom tilpasningsdyktighet og utfordrende atferd, dette knyttet til temaet om individuell tilpasning. Videre inkluderer Studiet også brukerens behov for tilpasning og støtte av omsorgspersoner basert på deres individuelle egenskaper. Til slutt gir den innblikk i hvordan miljømessige forhold kan påvirke prosessen i møte med utfordrende atferd.
Etiske overveielser	Studiet ble utført i samsvar med de etiske retningslinjene som er fastsatt i Fortaleza versjon fra 2013 av «Declaration of Helsinki». Informert samtykke ble innhentet fra juridiske foresatte til hver deltaker.

Artikkel 3

Tabell 9. Litteratormatrise

Full referanse	Dagnan, D., McDowell, K., & James, A. (2015). The cognitive emotional responses of staff and people with intellectual disabilities to the challenging behavior of people with intellectual disabilities. <i>International Journal of Developmental Disabilities</i> , 61(3). https://doi.org/10.1179/2047387714Y.0000000048
Hensikt	Hensikten med studiet er å undersøke hva som skyldes utfordrende atferd hos mennesker med utviklingshemming. Studiet beskriver attribusjonene mennesker med utviklingshemming gjør av utfordrende atferd, sammenlignet med omsorgspersonens respons til atferden.
Metode	Anvendt metode: kvantitative og kvalitative metoder Kvantitativ metoden ble benyttet i forbindelse med innsamling av data fra spørreskjema et Self Injurious Behavioral Understanding Questionnaire, for å måle kunnskap om atferd hos ansatte. Mens kvalitative metoden ble benyttet i forbindelse med diskusjoner, for å skaffe et mer utdypende svar og refleksjoner. På denne måten fikk forskerne innsikt i deltakernes egne oppfatninger, holdninger og erfaringer knyttet til utfordrende atferd.
Utvalg	23 ansatte fra tre forskjellige dagtilbud, men i samme området fra nord England. Gruppen inneholder 11 menn og 12 kvinner med gjennomsnittsalder på 39,8 år, og 7,2 år ansiennitet. Og 34 voksne med utviklingshemming, hvor 21 er menn 13 er kvinner. Gjennomsnittsalderen er 35,6 år.
Resultater	Resultatene viser at ansatte og brukere har ulike oppfatninger og respons på utfordrende atferd. Ansatte fokuserer mer på en omfattende hjelp og bruk av tvangsmidler for å skape et mer stabilt miljø, mens brukere foretrekker enklere tiltak som å stoppe atferden og kommunikasjon.
Kvalitetsvurdering	Styrker: <ul style="list-style-type: none">• Kombinasjon av kvantitativ og kvalitativ metode, som gir en helhetlig forståelse av problemstillingen• Inkludering av både ansatte og brukere, som gir innsikt i begge perspektiver• Studiet gjennomførte reliabilitetssjekk som sikrer at dataene var pålitelig og nøyaktig Svakheter: <ul style="list-style-type: none">• Begrenset deltakergrunnlag – studiet valgte en bestemt tjenestetype, som kan begrense resultatene til andre populasjoner og kontekst• Tross for reliabilitetsjekk, kan det være skjevheter i datainnsamlingen på grunn av forståelse eller tolkning blant deltakere.
Relevans	Studiet anses som relevant fordi det undersøker hvordan omsorgspersoner og brukere opplever og forstår utfordrende atferd. Resultatene kan gi innsikt i hvordan omsorgspersonens kompetanse og holdning kan påvirke oppfatningen av utfordrende atferd hos mennesker med utviklingshemming.
Etiske overveielser	Etisk godkjenning og avtale ble hentet fra «Cumbria Adults Social Care Research and Consultation Governance Group». Studiet fikk også godkjenning fra lokalmyndighetene der tjenestetilbudet er utført. Ansattes og brukerens deltakelse ble avklart individuelt, med grundig informasjon om studiets innhold og mål. Intervjuene ble gjennomført etter samtykkene er innhentet.

Artikkel 4

Tabell 10. Litteraturmatrise

Full referanse	Hassiotis, A., Poppe, M., Strydom, A., Vickerstaff, V., Hall, I. S., Crabtree, J., Omar, R. Z., King, M., Hunter, R., Biswas, A., Cooper, V., Howie, W., & Crawford, M. J. (2018). Clinical outcomes of staff training in positive behaviour support to reduce challenging behaviour in adults with intellectual disability: cluster randomised controlled trial. <i>British Journal of Psychiatry</i> , 212(3), 161–168. https://doi.org/10.1192/bjp.2017.34
Hensikt	Hensikten er å evaluere om opplæringen av ansatte i positiv atferdsstøtte er klinisk effektiv i å redusere utfordrende atferd under hverdagslige omsorg.
Metode	Anvendt metode: randomisert kontrollstudie Studiet ble gjennomført gjennom randomisert kontroll ved at halvparten av deltakere fikk tilfeldig tildelt personalopplæring i PAS, og andre fikk vanlig behandling. Deretter ble dataene samlet inn til vurdering. Studiene ble gjennomført på arbeidsplass nivå. Studiet målte to utfall, hvor primært utfall var måling av utfordrende atferd ved hjelp av «Aberrant Behavior Checklist Total score» over 12 måneder. Mens sekundært utfall inkluderte symptomer på mental lidelse, samfunnsdeltakelse og psykiske lidelser hos familiemedlemmer. Omsorgspersonens byrde ble målt med «Caregiving Difficulty Scale-Intellectual Disability».
Utvalg	23 samfunnsbaserte tjenester for utviklingshemmede i England, til sammen 246 voksne deltakere.
Resultater	Det ble ikke funnet noe behandlingseffekt for primært utfall eller sekundært utfall. Videre forskning vil være nødvendig for å identifisere andre intervensjoner som kan være mer effektiv for å redusere utfordrende atferd. Likevel ble det gjort funn på at mange ansatte mente implementeringen av nye intervensjoner kan være belastende, og bli til en byrde i en travel arbeidshverdag.
Kvalitetsvurdering	Styrker: <ul style="list-style-type: none">• Det ble lagt analyseplan på forhånd, noe som minsker risikoen for feil i forskningen.• Den statiske målingen for det primære utfallet var mindre enn forventet, noe som gjør at resultatene er mer pålitelige. Svakheter: <ul style="list-style-type: none">• Det ble for belastende for ansatte, og de så på dette som en byrde• For kortopplæringstid som kan påvirke tilliten hos ansatte til å implementere dette i praksis.• Noen av deltakere viste ingen utfordrende atferd mens Studiet foregikk, noe som kan skyldes den naturlige uforutsigbarhet av utfordrende atferd.
Relevans	Studiet anses som relevant fordi Studiet fokuserer på evalueringen av en opplæringstilnærming for omsorgspersonene med et mål om å redusere utfordrende atferd. Den berører temaene om omsorgspersons utvikling og individuell tilpasning. Selv om det ikke ble funnet behandlingseffekt i forskningen, ønsker jeg likevel å benytte Studiet nettopp for å belyse viktigheten av omsorgspersonens holdning og vilje i arbeidet med mennesker med utviklingshemming og utfordrende atferd.
Etiske overveielser	Studiet ble utviklet og diskutert med prosjektledelsen, og videre godkjent av «Data Monitoring», «Ethics Committee» og «Trial Steering Committee», som også overvåket gjennomføringen av Studiet.

Artikkel 5

Tabell 11. Litteratormatrise

Full referanse	Odd Morten Mjøen & Anna M. Kittelsaa (2018). Ansattes blikk i et annerledes hjem. Dilemmaer ved arbeid i hjemmet hos personer med utviklingshemming. Fontene forskning (11)1, 30-41
Hensikt	Hovedhensikten med Studiet er å redusere utagering og bruk av tvang og makt gjennom omsorg og en relasjonell tilnærming.
Metode	Anvendt metode: kvalitativ studie Studiet utforsker ulike dilemmaer som ansatte opplever ved endring av faglig tilnærming. Dataen er innsamlet fra ett bofelleskap som inngår i en større studie med hovedfokus på samhandling mellom beboere og ansatte. Tilnærmingen som ble brukt er deltakende observasjon, feltsamtaler og semi-strukturerte fokusgruppeintervjuer med ansatte, intervjuer med ledere, pårørende og beboere.
Utvalg	24 ansatte og to ledere: 8 vernepleiere, 10 omsorgsarbeider, hjelpepleier eller aktivtør, og andre ufaglærte. En leder som var vernepleier med tilleggsutdanning, og en leder som var vernepleier på bofelleskapsnivå.
Resultater	Resultatet viser at ledere og ansatte i bofelleskapet har tatt i bruk individorientert og relasjonell omsorgsideologi for å hindre utfordrende atferd eller skade. Under resultatet viser forfatterne til hvordan ansatte bruker relasjonell tilnærming for å håndtere potensielle fare for utfordrende atferd ved å gi ro og tid til brukeren. Dette resulterer til at brukeren følte seg roligere, og alle parter klarte å unngå utfordrende atferd, noe som var best for både brukeren selv og andre rundt.
Kvalitetsvurdering	Styrker: <ul style="list-style-type: none">• Gir innsikt i implementering av omsorgsideologi og bruk av relasjonell tilnærming i bofelleskap• Inneholder eksempler som viser til hvordan den relasjonelle tilnærmingen kan bidra til å håndtere utfordrende situasjoner Svakheter: <ul style="list-style-type: none">• Studiet kan være subjektivt og påvirket av observatørens tolkninger, da den er feltobservert og brukt av feltnotater• Inneholder begrenset informasjon om omfanget av implementeringen av de nye ideologiene og effekten den har hos beboeren over tid• Ikke gitt informasjon om eventuelle utfordringer eller negative konsekvenser knyttet til relasjonell tilnærming.
Relevans	Studiet anses som relevant fordi den undersøker tilnærminger til omsorg i bofelleskap for mennesker med utviklingshemming. Fokuset er individorientert og relasjonell tilnærming. Resultatene gir også innsikt i hvordan en slik tilnærming kan bidra til å redusere utfordrende atferd og skader, og fremme en tryggere og mer positivt miljø for beboerne.
Etiske overveielser	Studiet er godkjent av Personvernombudet for forskning. Det er tatt hensyn til anonymitet og samtykkekompetanse hos deltakerne. Ansatte i kommunen hadde en frivillig mulighet til å delta i fokusgruppeintervjuer med muligheten til å velge anonymitet.

4.2 Relasjonell tilnærming og individuell tilpasning

Nijs et al. (2019) vektlegger viktigheten av anerkjennelse og direkte oppmerksomhet fra omsorgspersonene som en avgjørende faktor for brukerens følelse av å bli sett (Nijs et al., 2019, s.28-31). I tillegg trekkes det inn at direkte oppmerksomhet og lytting til brukerens ønsker og behov forbedrer kvaliteten på støtten fra omsorgspersonen (Nijs et al., 2019, s.28-31). Her legger brukeren vekt på at anerkjennelse, personlig interesse og oppfølging fra omsorgspersonene bidrar til å styrke tjenestetilbudet. Omsorgspersonene nevner i studiet at det er betydningsfullt å utvikle gode relasjoner med brukerne for å kunne utføre tjenestetilbudet effektivt (Nijs et al., 2019, s.28-31). Psykologer påpeker at et sterkt og gjensidig respekt mellom bruker og omsorgsperson kan være avgjørende for den kontinuerlige arbeidet av individuell tilpasset tjenestetilbud (Nijs et al., 2019, s.28-31).

Balboni et al. (2020) fokuserer på sammenhengen mellom individuelle egenskaper og atferdsmønstre hos mennesker med utviklingshemming, samt andre fysiske og psykiske helseutfordringer (Balboni et al., 2020, s.6-8). Resultatene viser en positiv sammenheng mellom tilpasningsdyktig atferd og utfordrende atferd hos personer med alvorlig og dyp grad av utviklingshemming (Balboni et al., 2020, s.6-8). Det betyr at en viss grad av tilpasningsdyktighet er nødvendig for at personen skal kunne engasjere seg i miljøet de befinner seg i (Balboni et al., 2020, s.6-8). Studiet fremhever også at i mange tilfeller kan utfordrende atferd være personens måte for å kommunisere deres ønsker og behov (Balboni et al., 2020, s.6-8).

Dagnan et al. (2015) viser hvordan ansattes oppfatninger av årsakene til utfordrende atferd kan påvirke deres tilnærming til håndtering av utfordrende situasjoner (Dagnan et al., 2015, s.149-152). Videre viser studiet til individuelle forskjeller mellom omsorgspersonene, der noen kan ha større fokus på å bygge tillitsfulle relasjoner og tilpasse brukerens behov, mens andre kan ha en mer strukturert tilnærming basert på faste rutiner og prosedyrer (Dagnan et al., 2015, s.149-152).

Studiet utført av Hassiotis et al. (2018) ga ingen signifikant resultat, men berører likevel temaet om individuell tilpasning og omsorgspersonens kompetanseutvikling. Forskerne understreker det store behovet for individuelt tilpassede tilnærminger når det gjelder atferds håndtering og tjenestetilbud (Hassiotis et al., 2018, s.163-165). Det skal tas hensyn til behovene til mennesker med intellektuelle funksjonshemming, slik at deres behov blir møtt på en best mulig måte (Hassiotis et al., 2018, s.163-165).

Mjøen og Kittelsaa (2018) gjorde et funn på at implementering av en ny omsorgsideologi reduserer utfordrende atferd i et bofelleskap (Mjøen & Kittelsaa, 2018). Denne ideologien fokuserte på individuelle behov og relasjonell tilnærming, på den måten at

omsorgspersonene ikke møter brukeren med en konfronterende tilnærming, men med tålmodighet og hyggelig kommunikasjon (Mjøen & Kittelsaa, 2018).

4.3 Selvbestemmelse og tvang

Balboni et al. (2020) peker på selvbestemmelses rolle i å forstå atferdsmønstre hos mennesker med utviklingshemming. Det forklares videre med at utfordrende atferd kan være brukerens måte å kommunisere med miljøet på, spesielt når tilpasningsferdighetene er begrenset (Balboni et al., 2020, s.6-8). For å støtte deres selvbestemmelse er behovet stort for å gi brukerne muligheter til å uttrykke sine ønsker på alternative måter, og miljøet må tilpasse seg deretter (Balboni et al., 2020, s.6-8).

Tvangsbruk ble funnet i studiet utført av Dagnan et al. (2015). I dette tilfellet ble det oppgitt at omsorgspersonene kan ty til tvangsbruk som respons på utfordrende atferd hos brukerne, spesielt ved mangel på kompetanse eller ukjent årsak av den utfordrende atferden (Dagnan et al., 2015, s.149-152). Her er det et klart skille mellom selvbestemmelse og tvang, hvor brukere heller foretrekker enklere tiltak som kan stoppe atferden på en mindre inngripende måte, for eksempel gjennom kommunikasjon (Dagnan et al., 2015, s.149-152). Videre påpeker studiet viktigheten av å utvikle retningslinjer og prosedyrer som kan begrense bruken av tvang og fremmer et miljø preget av respekt og verdighet for brukerne (Dagnan et al., 2015, s.149-152).

Tross for et felles fokus om relasjonell tilnærming, har ansatte i studiet utført av Mjøen og Kittelsaa (2018) nevnt viktigheten for grensesetting som forebygging av utfordrende atferd (Mjøen & Kittelsaa, 2018). Grensesetting i dette studiet handler om å kommunisere tydelige forventninger og krav til beboerne, som for eksempel å delta i husarbeid av egen leilighet (Mjøen & Kittelsaa, 2018). Personalet fokuserer på å hjelpe beboerne til å nå sine mål og utvikle mestringsevner (Mjøen & Kittelsaa, 2018). De understreker videre viktigheten av å sette grenser uten å krenke den enkelte brukeren, samtidig som å sette grenser for å sikre trygghet og mestring for å gi brukerne et verdig liv (Mjøen & Kittelsaa, 2018).

4.4 Omsorgspersonens kompetanseutvikling og miljøfaktor

Studiet utført av Nijs et al. (2019) fremhever at omsorgspersoners kunnskap, ferdigheter og holdninger var avgjørende for å tilby profesjonell tilpasset omsorg og forbedre støtten til mennesker med utviklingshemming (Nijs et al., 2019, s.28-31). Å utvikle empati og gode lytteferdigheter ble identifisert som viktige kompetanseområder hos omsorgspersonene (Nijs et al., 2019, s.28-31). Nijs et al. (2019) understreker at omsorgspersoner må være i stand til å gi omsorg av høy kvalitet etter det individuelle behovet, samtidig som de opprettholder gode relasjoner med brukerne (Nijs et al., 2019, s.28-31). Det fremheves også viktigheten av veiledning, refleksjon og støtte for omsorgspersonene, samt behovet for et trygt bomiljø som er tilpasset utfordrende atferd (Nijs et al., 2019, s.28-31). Omsorgspersonene mener disse faktorene legger grunnlaget for et effektivt støttesystem som kan møte behovene til mennesker med utviklingshemming og utfordrende atferd på en målrettet og respektfull måte (Nijs et al., 2019, s.28-31).

Balboni et al. (2020) kom frem til at et trygt bomiljø har store betydninger for å redusere utfordrende atferd og øke trivselen til både brukere og omsorgspersoner (Balboni et al., 2020, s.6-8). Deltakere som bor i institusjonelle miljøer og som har opplevd episoder med utfordrende atferd, har en tendens til å vise høyere nivå av utfordrende atferd (Balboni et al., 2020, s.6-8). Samtidig har de også vist et høyere nivå av tilpasningsdyktighet (Balboni et al., 2020, s.6-8).

Resultatene i studiet utført av Dagnan et al. (2015) viser til at omsorgspersonene har større fokus på en omfattende hjelp og bruk av tvangsmidler for å skape et mer stabilt miljø (Dagnan et al., 2015, s.149-152). Dette understreker behovet for opplæring og kompetanseutvikling blant omsorgspersonene, for å bedre deres forståelse og håndtering av utfordrende atferd (Dagnan et al., 2015, s.149-152). Et bedret forståelse av utfordrende atferd er ikke bare med på å skape et mer støttende og empatisk miljø for brukeren og omsorgspersonen, men fremmer også respekt og trivsel blant brukeren og omsorgspersonene (Dagnan et al., 2015, s.149-152).

Felles med de nevnte studiene gjorde Mjøen og Kittelsaa (2018) også et funn på at mange utfordrende atferd triggeres av det institusjonelle preget som boligen har (Mjøen & Kittelsaa, 2018). Det nevnes eksempler som låste dører og ødelagte møbler som har blitt «rasert» av beboere når uønsket atferd oppstår (Mjøen & Kittelsaa, 2018). Andre miljøfaktorer som nevnes i resultatet er hvordan beboerne må forholde seg til mange ansatte, til tross for målet om relasjonell tilnærming (Mjøen & Kittelsaa, 2018).

Artikkel 4 tar for seg vurderingen av opplæringen av helsepersonell i Positiv atferdsstøtte for å redusere utfordrende atferd hos mennesker med intellektuell funksjonshemming (Hassiotis et al., 2018, s.163-165). I motsetning til andre artikler påpeker studiet som nevnt i 4.2, ingen signifikant effekt av opplæringen. Resultatet viser ingen reduksjon av utfordrende atferd blant deltakerne som mottok PAS-opplæring sammenlignet med de som mottok vanlig behandling over en periode (Hassiotis et al., 2018, s.163-165). Funnene tyder på at PAS ikke var mer effektiv enn vanlig behandling i å redusere utfordrende atferd hos deltakerne (Hassiotis et al., 2018, s.163-165). Likevel påpekes det også viktigheten av omsorgspersonens innstilling til å implementere en slik intervensjon i arbeidshverdagen (Hassiotis et al., 2018, s.163-165).

5. Diskusjon

Hensikten med dette litteraturstudiet er å undersøke om hvordan fokus på relasjon kan ha betydning for forebygging av utfordrende atferd hos mennesker med utviklingshemming. I dette kapitlet skal derfor problemstillingen drøftes ved hjelp av teoridel presentert i kapittel 2.0, og resultatene i kapittel 4.0.

5.1 Relasjonell tilnærming og individuell tilpasning

Fokus på relasjonsarbeid og relasjonell tilnærming kan ha en betydelig innvirkning på forebygging av utfordrede atferd hos mennesker med utviklingshemming. Dette støttes av både teoretiske innsikt og empiriske funnene i studiene som er presentert tidligere i oppgaven.

Ifølge teorien om relasjonell tilnærming er kvaliteten på relasjon mellom bruker og omsorgsperson avgjørende for vekst, læring og utvikling (Lorentzen, 2016, s.13-14). Slik som Lorentzen fremhever innebærer denne tilnærmingen å bygge tillit, respekt og støttende relasjoner som legger grunnlaget for en positiv utvikling (Lorentzen, 2016, s.13-14). Men relasjon kan også være preget av varme aksept og medmenneskelighet (Aubert & Bakke, 2019, s.16). Dette har jeg selv opplevd i praksis på studiet. I møtet med en bruker som ble omtalt som "utagerende og krevende", erfarte jeg at vi oppnådde en relasjon når jeg kunne ta tiden til hjelp og la bruker styre hva vår relasjon skulle handle om. Gjensidighet og likeverdighet ovenfor hverandres uttrykkelser og synspunkter er viktig i tjenestetilbudet (Lorentzen, 2006, s.120).

Teorien viser en sammenheng mellom utfordrende atferd og behovet for individuell tilpasning (Lillevik, 2020, s.406). Hva behovene er, baseres på hver enkeltes situasjon og utgangspunkt, og en standardisert tilnærming kan ikke alltid være tilstrekkelig (Lillevik, 2020, s.406). Dette viser til viktigheten av å forstå og respondere på individuelle behov gjennom relasjonell tilnærming (Mjøen & Kittelsaa, 2018). På denne måten kan det skapes trygghet og beskyttelse av det som oppleves skremmende eller truende (Lorentzen & Bakken, 2020, s.93).

Nijs et al., (2019) beskriver at faktorene som direkte oppmerksomhet, anerkjennelse og lytting er avgjørende faktorer for brukerens opplevelse av å bli sett (Nijs et al., 2019, s.28-31). Å bli sett på den måten at sine ønsker og behov blir møtt, å ha kontroll, oversikt og forutsigbarhet (*Hva er utfordrende atferd og hva er årsaken?*, 2016). Dette kan ifølge Gonzalez (2020) ha avgjørende betydning i tjenestetilbudet (Gonzalez, 2020, s.58). Teorien underbygges av Dagnan et al. (2015) som viser at en god relasjon mellom omsorgsperson og brukeren bidrar til å styrke tjenestetilbudet og kan være avgjørende for individuelt tilpassede tjenester (Dagnan et al., 2015, s.149-152).

På den andre siden, er det like viktig å vurdere noen kritiske perspektiver ved fokuset på relasjonsarbeid og relasjonell tilnærming. Å bygge sterke relasjoner krever ofte tid, ressurser og dedikasjon fra omsorgspersonene, noe som kan være utfordrende å opprettholde i et hektisk arbeidsmiljø (Hassiotis et al., 2018, s.163-165).

Andre dilemmaer som kan oppstå er balansen mellom å tilby støttende relasjoner og å opprettholde nødvendige grenser og profesjonell distanse (Mjøen & Kittelsaa, 2018). For mange omsorgspersoner kan det også være vanskelig å balansere mellom å være en støttende omsorgsperson og opprettholde den profesjonelle delen hvor det må settes grenser i arbeidet (Mjøen & Kittelsaa, 2018).

5.2 Selvbestemmelse og tvang

Teorien påpeker betydningen av selvbestemmelse for mennesker med utviklingshemming, og hvordan mangel på muligheter til å ta egne valg kan føre til frustrasjon og utfordrende atferd (Berg, 2019, s.242). Balboni et al. (2020) peker på at utfordrende atferd ofte kan være en form for kommunikasjon ved begrenset tilpasningsferdigheter (Balboni et al., 2020, s.6-8). Dette understreker behovet for tilrettelegging av miljøet slik at brukerne kan uttrykke sine ønsker på alternative måter (Balboni et al., 2020, s.6-8).

Selvbestemmelse handler ikke bare om å uttrykke sine ønsker og behov, men også om å ha kontroll over eget liv og å kunne delta i beslutningsprosesser (Ellingsen & Kittelsaa, 2010). Studiene utført av Dagnan et al. (2015) og Mjøen og Kittelsaa (2018) viser hvordan mangel på selvbestemmelse og klare grenser kan føre til bruk av tvang ved utfordrende atferd (Dagnan et al., 2015, s.149-152) og (Mjøen & Kittelsaa, 2018). Dette peker på behovet for å gi mennesker med utviklingshemming muligheter til selvbestemmelse på en måte som respekteres deres integritet og verdighet, jf. hol. §9-1.

Samtidig er behovet for tilrettelegging av tydelig kommunikasjon og grensetting like stor for å sikre brukerens trygghet og mestring (Mjøen & Kittelsaa, 2018). Videre understreker også omsorgspersonene at grensesetting er en kontinuerlig prosess, og at dette blir lettere etter hvert som relasjonene utvikler seg (Mjøen & Kittelsaa, 2018). Det poengteres at alle omsorgspersoner må delta i denne prosessen for å opprettholde en konsistent tilnærming (Mjøen & Kittelsaa, 2018). Dette innebærer å sikre at brukerne forstår og aksepterer grensene som er satt, samtidig som deres verdighet og integritet ivaretas (Mjøen & Kittelsaa, 2018). På denne måten kan begge samhandle på hverandres premisser, og sammen mestre både små og store utfordringer (Lorentzen & Bakken, 2020, s.91).

Men det kan også være utfordringer med selvbestemmelse. Ofte handler det om hvordan omsorgspersonene kan balansere brukerens behov for å opprettholde sikkerhet og trivsel i fellesmiljøet i et bofelleskap. Mange brukere opplever ofte at sine daglige behov og ønsker ikke blir møtt, fordi de må innrette seg etter andre beboere og ansatte (Guddingsmo, 2019, s.82-84). Selv om det er viktig å gi brukerne kontroll over sine liv, kan det oppstå situasjoner der beslutninger som er i brukerens interesse, ikke stemmer overens med deres ønsker eller preferanser. Dette kan føre til etiske dilemmaer for omsorgspersoner og bofelleskapet, og som igjen kan øke spenninger og konflikter i relasjonen mellom brukere og omsorgspersonene (Bakken, 2020, s.434). Slike situasjoner kan føre til at omsorgspersonene fort tyr til tvangsbruk for å holde miljøet og situasjonen «stabil» (Dagnan et al., 2015, s.149-152). Tvang i seg selv trenger ikke være skadelig for brukeren, men som en beskyttelse (Bakken, 2020, s.434). Det vil være viktig at omsorgspersonene utvikler retningslinjer og prosedyrer som kan begrense bruken av tvang og fremmer et miljø som er preget av respekt og verdighet for brukerne (Dagnan et al., 2015, s.149-152).

5.3 Omsorgspersonens kompetanseutvikling og miljøfaktor

Studiet utført av Nijs et al. (2019) og Balboni et al. (2020) fremhever omsorgspersoners kompetanse og miljøets betydning for å redusere utfordrende atferd (Nijs et al., 2019, s.28-31) og (Balboni et al., 2020, s.6-8). Nijs et al. (2019) fant at empati og gode lytteferdigheter hos omsorgspersonene er avgjørende for kvaliteten av omsorgen og opprettholdelse av gode relasjoner med brukerne (Nijs et al., 2019, s.28-31). Dette kan bidra til å skape trygghet og tillitt hos brukerne (Nijs et al., 2019, s.28-31). Funnene samsvarer med vernepleierens rolle, hvor relasjonsarbeid er sentralt for å tilpasse omsorgen etter individuelle behov (Brask et al., 2016, s.42).

Balboni et al. (2020) viste at et trygt bomiljø kan redusere utfordrende atferd og øke trivselen for både brukere og omsorgspersoner (Balboni et al., 2020, s.6-8). Dette understreker behovet for å skape et miljø som fremmer trivsel og tilpasningsevne, noe som er i tråd med prinsippene i PAS om å endre miljøet for å fremme positiv atferd (Berge, 2020, s.131). Ved å fokusere på å endre de ytre faktorene som påvirker atferden, kan PAS bidra til å skape et mer støttende og mindre stressende miljø for brukerne (Berge, 2020, s.131). Dette perspektivet støttes av studiet utført av Mjøen og Kittelsaa (2018), som viser at institusjonelle trekk ved boligen kan være en betydelig faktor til frustrasjon og utfordrende atferd (Mjøen & Kittelsaa, 2018).

Til tross for positive funn, er det viktig å anerkjenne utfordringene knyttet til PAS, omsorgspersonens kompetanseutvikling og miljøfaktorer. En kritisk faktor er ressursbegrensinger, hvor mangel på det økonomiske og omsorgspersoners ressurser kan være begrensningen for å implementere disse rammeverkene fullt ut (Hassiotis et al., 2018, s.163-165). Dette kan hindre effektiviteten av relasjonsbyggingen og tilpasningen av miljøfaktorene.

Den institusjonelle barrieren kan også hindre implementeringen av optimale relasjonelle strategier på den måten at mange bofellesskaper har sine fastsatte rutiner, som ikke tillater den fleksibiliteten som kreves for effektivt relasjonsarbeid (Guddingsmo, 2019, s.82-84). Dette kan føre til at brukernes behov ikke blir møtt fullt ut. Dette understrekes av resultatene funnet av Dagnan et al. (2015) og Hassiotis et al (2018), som viser behovet for bedre opplæring, støtte og kompetanseutvikling blant omsorgspersoner (Hassiotis et al., 2018, s.163-165) og (Dagnan et al., 2015, s.149).

Utfordrende atferd må på lik linje som andre atferd bli forstått, for å kunne implementere strategier og støttetiltak som kan redusere eller håndtere atferden på en god måte (*Hva er utfordrende atferd og hva er årsaken?*, 2016). Dette kan underbygges av funnet gjort av Hassiotis et al. (2018), hvor spesifikke intervensjoner eller opplæringsprogrammer viste seg å ikke være mer effektiv enn tradisjonelle metoder (Hassiotis et al., 2018, s.163-165). Grunnen var mangel på engasjement, forståelse og dedikasjon fra omsorgspersonene (Hassiotis et al., 2018, s.163-165). Viktigheten av omsorgspersonens innstilling og miljøets struktur spiller en viktig rolle i effektiviteten av slike intervensjoner, og kan understrekes av funnet gjort av Mjøen og Kittelsaa (2018).

5.4 Metodediskusjon

Dette kapitlet skal se på studiene i etterpåklokskapens lys. Styrker og svakheter ved hvert av de fem studiene blir beskrevet i litteraturmatriser, og metodediskusjonen vil derfor se på styrker og svakheter ved dette studiet.

Med bakgrunn i problemstillingen «Hvordan kan fokus på relasjon ha betydning for forebygging av utfordrende atferd hos mennesker med utviklingshemming?» har det vært best å inkludere både kvalitative, kvantitative og randomiserte studier i dette litteraturstudiet. Slik som beskrevet i kapittel 3.1.2, kan denne påstanden underbygges med at kvalitative metoder egner seg når en skal finne meningssammenhenger, og kan være nyttig for å forstå komplekse temaer og for å få en mer nyansert forståelse av hvordan og hvorfor ting skjer (Thidemann, 2019, s.76). Den kvantitative metoden kan egner seg for å generalisere funnene og få en bredere oversikt over temaene som studeres (Thidemann, 2019, s.75). En randomisert metode derimot er «gullstandarden» som kan gi sterke bevis for årsakssammenhenger ved å kontrollere for bias og sikre at resultatene er pålitelige og generaliserbare (Thidemann, 2019, s.71). Denne kombinasjonen kalles for metodetriangulering (Thidemann, 2019, s.77). Å benytte metodetriangulering i en litteraturstudie kan gi en mer omfattende og robust forståelse av forskningene (Thidemann, 2019, s.77). Denne tilnærmingen kan øke reliabiliteten og validiteten av funnene, og sikrer at forskningen er generaliserbar (Thidemann, 2019, s.77).

De fem artiklene som har blitt inkludert i teksten kommer fra både Nederland, Finland, England og Norge, noe som gir en viss geografisk spredning i problemstillingen. Det er verdt å bemerke seg at PAS som er beskrevet i artikkelen av Hassiotis et al. (2018), er en vanskelig tematikk. Som jeg ville ha sagt på et mer muntligspråk, er PAS ikke et «tulle middel», men et middel som kreves rett og god innstilling for et pålitelig resultat. Denne tilnærmingen er en pågående endringsprosess, og som Hassiotis et al. (2018) har funnet ut at det kreves videre forskning (Hassiotis et al., 2018, s.163-165).

Kvaliteten på de utvalgte artiklene har som nevnt i kapittel 3.2, blitt forsøkt vurdert ved hjelp av sjekklister fra Helsebiblioteket (2021). Ved å benytte ulike søkeord og ordkombinasjoner, har det gitt en bred dekning i litteraturstudiet. Likevel kunne det vært nyttig å spesifisere søkene enda mer, for å begrense antallet treff i videre forskningen. Dette vil kunne gi et mer presist svar og bedre mulighet for generaliseringen.

Fire av artiklene er på engelsk, noe som kan ha påvirket forståelsen av det totale bildet på grunn av eventuelle språkbarriere. Likevel er artiklene nøye gjennomgått og bearbeidet. Alle referansene som er funnet gjennom en annen kilde, har blitt sammenlignet med den primærkilden for å øke påliteligheten og troverdigheten til de innhentede funnene. På grunn av studiets omfang, har andre relevante artikler og kilder blitt ekskludert. Likevel har jeg tatt med meg mye av informasjonene og kunnskapene, for å berike mitt videre arbeid.

6. Konklusjon

Studiene har avdekket at det ikke finnes enkle eller raske svar på problemstillingen:

«Hvordan kan fokus på relasjon ha betydning for forebygging av utfordrende atferd hos mennesker med utviklingshemming?»

Tematikk som omhandler relasjon i forebygging av utfordrende atferd, er stadig i diskusjon. Likevel har de fem studiene vist en enighet om at relasjonell tilnærming, individuell tilpasning, selvbestemmelse, holdning og miljøfaktorer er essensielle for omsorgspersonens møte med utfordrende atferd. I tillegg har det vist at implementering av nye intervensjoner som for eksempel PAS, kan møte motstand dersom den oppfattes som byrdefull, istedenfor støttene. Studiene har også involvert ulike aktører, både bruker og omsorgspersoner, som begge fremhever viktigheten av mellommenneskelige faktorer i arbeid med mennesker med utviklingshemming og utfordrende atferd. På denne måten kan omsorgspersonene opptre med trygghet og ro i møte med atferden, noe som igjen kan bidra til at brukerne kan speile denne oppførselen. Her ville det være avgjørende med omsorgspersonens kompetanseutvikling og god innstilling, da brukerne har behov for et langvarig omsorgstilbud.

Videre ble det i flere av studiene fremhevet viktigheten av å se forbi atferden som et «problem», og heller prøve å identifisere årsakene til hvorfor den utfordrende atferden ble utløst. Denne tilnærmingen, som flere studier understreker, kan bidra til å skape et positivt miljø og gode rammer for både brukerne og omsorgspersonene. På denne måten kan det også bidra til å redusere utfordrende atferd og bruk av tvang.

Relasjon som betydning for forebygging av utfordrende atferd hos mennesker med utviklingshemming kan være en kompleks og utfordrende tematikk å diskutere. For det første kan det relasjonelle behovet variere betydelig fra person til person, noe som krever tilpassende og individuelle strategier for å bygge effektive relasjoner. For det andre krever relasjon, som nevnt tidligere, tid, ressurs og dedikasjon. Samtidig som det også kan påvirkes av profesjonelle grenser, organisering og struktur, og etiske dilemmaer. Disse faktorene sammen gjør at problemstillingen har vært en kompleks og utfordrende tematikk å diskutere og finne svar på, da det er mange faktorer som kan spille inn i forebygging av utfordrende atferd. Dermed kan en stille seg spørsmålet om problemstillingen min kunne gått under temaet om hvilke faktorer som kan ha betydning for forebygging av utfordrende atferd, og inkludert dette i videre forskningen av tematikken.

Konklusjonen i dette studiet vil likevel være at fokuset på relasjon kan ha stor betydning for forebygging av utfordrende atferd hos mennesker med utviklingshemming. Ved å kombinere individuell tilpasning og støttende miljøfaktorer vil en kunne oppnå bedre omsorgstilbud for brukerne, og utfordrende atferd kan reduseres. Samtidig må en være oppmerksom på ressursbegrensninger, institusjonelle barrierer, og behovet for en kontinuerlig kompetanseutvikling. En helhetlig tilnærming som tar hensyn til både individuelle og strukturelle faktorer er nødvendig for å sikre at brukerens behov blir møtt på en respektfullt og effektiv måte.

7. Litteraturliste

4.1 Sjekklistene. (2021). Helsebiblioteket.

<https://www.helsebiblioteket.no/innhold/artikler/kunnskapsbasert-praksis/kunnskapsbasertpraksis.no/4.kritisk-vurdering/4.1-sjekklistene>

Aubert, A.-M., & Bakke, I. M. (2019). Utvikling av relasjonskompetanse. I *Utvikling av relasjonskompetanse. Nøkler til forståelse og rom for læring* (2. utg., s. 11–21). Gyldendal.

Bakken, T. L. (2020). Kapittel 30: Dårlig miljøterapi—Når samhandlingen ikke fungerer. I *Håndbok i miljøterapi. Til barn og voksne med kognitiv funksjonshemming*. (s. 427–436). Vigmostad & Bjørke AS.

Balboni, G., Rebecchini, G., Elisei, S., & Tassé, M. J. (2020). Factors affecting the relationship between adaptive behavior and challenging behaviors in individuals with intellectual disability and co-occurring disorders. *Research in Developmental Disabilities*, 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2020.103718>

Berg, B. (2019). Når mitt hjem er din arbeidsplass. I J. Tøssebro (Red.), *Hverdag i velferdsstatens bofelleskap* (s. 238–256). Universitetsforlaget.

Berge, U. I. W. (2020). Kapittel 8. Positiv atferdsstøtte. I T. L. Bakken (Red.), *Håndbok i miljøterapi. Til barn og voksne med kognitiv funksjonshemming*. Vigmostad & Bjørke AS.

Brask, O. D., Østby, M., & Ødegård, A. (2016a). Den tydelige vernepleieren. I *Vernepleierens kjerne roller. En refleksjonsmodell*. (s. 17–31). Vigmostad & Bjørke AS.

Brask, O. D., Østby, M., & Ødegård, A. (2016b). Vernepleiers kjerne rolle. I *Vernepleierens kjerne rolle. En refleksjonsmodell*. (s. 33–52). Vigmostad & Bjørke AS.

Dagnan, D., McDowell, K., & James, A. (2015). The cognitive emotional responses of staff and people with intellectual disabilities to the challenging behavior of people with intellectual disabilities. *International Journal of Developmental Disabilities*, 61(3). <https://doi.org/10.1179/2047387714Y.0000000048>

Ellingsen, K. E., & Kittelsaa, A. M. (2010). *Å velge det trygge*. <https://fontene.no/forskning/a-velge-det-trygge-6.584.865286.cb09ca0537>

Ellingsen, K. E., & Sandvin, J. T. (2014). Utviklingshemming: Funksjonsnedsettelse, miljøkrav og samfunnsreformer. I K. E. Ellingsen (Red.), *Utviklingshemming og deltakelse* (s. 11–28). Universitetsforlaget.

Filmen om psykisk utviklingshemming. (2021, august 10). Naku. <https://naku.no/kunnskapsbanken/filmen-om-psykisk-utviklingshemming>

Gonzalez, M. T. (2020). Relasjonsarbeid—Sykepleieprosessens mellommenneskelige del. I *Psykiske lidelser—Faglig forståelse og terapeutisk tilnærming*. (s. 57–66). Gyldendal Norsk Forlag AS.

Guddingsmo, H. (2019). «Da må jeg spørre boligen først!»—Opplevelsen av selvbestemmelse i bofelleskap. I J. Tøssebro (Red.), *Hverdag i velferdsstatens bofelleskap*. (s. 78–93). Universitetsforlaget.

handelsdepartementet, N. (2002, desember 20). *Ot.prp. Nr. 31 (2002-2003)* [Proposisjon]. 024001-050012; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-31-2002-2003-/id172159/>

Hassiotis, A., Poppe, M., Strydom, A., Vickerstaff, V., Hall, I. S., Crabtree, J., Omar, R. Z., King, M., Hunter, R., Biswas, A., Cooper, V., Howie, W., & Crawford, M. J. (2018). Clinical outcomes of staff training in positive behaviour support to reduce challenging behaviour in adults with intellectual disability: Cluster randomised controlled trial. *The British Journal of Psychiatry*, 212, 161–168. <https://doi.org/10.1192/bjp.2017.34>

Helse og omsorgstjenesteloven, Kap.9. (2011). www.lovdatab.no.
https://lovdatab.no/pro/#document/NL/lov/2011-06-24-30/KAPITTEL_9

Hva er utfordrende atferd og hva er årsaken? (2016, april 7). Naku.
<https://naku.no/nyhet/hva-er-utfordrende-atferd-og-hva-er-%C3%A5rsaken>

Kermit, P., Gustavsson, A., & Kittelsaa, A. (2015). Reformert og dagligliv. I B. Ytterhus (Red.), *Utviklingshemming. Hverdagsliv, levekår og politikk* (s. 11–25). Universitetsforlaget.

Lillevik, O. G. (2020). Utfordrende følelser—Om avmakt og motmakt. I T. L. Bakken (Red.), *Håndbok i miljøterapi. Til barn og voksne med kognitiv funksjonshemming*. (s. 405–414). Vigmostad & Bjørke AS.

Lorentzen, P. (2006). Fra atferd til relasjoner. I *Slik man ser noen* (s. 120–121). Universitetsforlaget.

Lorentzen, P. (2016). Fag og etikk—Mind the gap! I *Ansvar og etikk i miljøarbeid. En relasjonell tilnærming*. (2. utg., s. 13–32). Universitetsforlaget.

Lorentzen, P., & Bakken, T. L. (2020). Relasjoner, tilknytning og sosialt felleskap. I *Håndbok i miljøterapi. Til barn og voksne med kognitiv funksjonshemming*. (s. 91–102). Vigmostad & Bjørke AS.

Mjøen, O. M., & Kittelsaa, A. (2018). *Ansattes blikk et annerledes hjem*. Fontene.no.
<https://fontene.no/forskning/ansattes-blikk-et-annerledes-hjem-6.584.865583.ffdb6462f9>

Nijs, S., Taminiou, E. F., Frielink, N., & Embregts, P. J. C. M. (2019). Stakeholders' perspectives on how to improve the support for persons with an intellectual disability and challenging behaviors: A concept mapping study. *Taylor & Francis Group*, 68(1), 25–34.
<https://www.tandfonline.com/action/showCitFormats?doi=10.1080/20473869.2019.1690859>

omsorgsdepartementet, H. (2004, oktober 11). *NOU 2004: 18* [NOU]. 048001-020002; regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2004-18/id150699/>

Shakespeare, T. (2015). Merkelapper og emblemer: Relasjonen mellom diagnose og identitet for funksjonshemming og nevrodiverse samfunn. I A. Kittelsaa, B. Ytterhus, & P. Kermit (Red.), *Utviklingshemming. Hverdagsliv, levekår og politikk*. (s. 29–42). Universitetsforlaget.

Stubrud, L. H. (2020). Om utviklingshemming. I T. L. Bakken, *Håndbok i miljøterapi. Til barn og voksne med kognitiv funksjonshemming*. (s. 49–62). Vigmostad & Bjørke AS.

Thidemann, I.-J. (2019). *Bacheloroppgaven for sykepleiestudenter (2*)*. Universitetsforlaget.

Tvang og makt. (2023, januar 4). Naku. <https://naku.no/kunnskapsbanken/tvang-og-makt>

Tvang og makt: Utfordrende atferd og årsak. (2023, januar 4). Naku.
<https://naku.no/kunnskapsbanken/tvang-og-makt-utfordrende-atferd-og-%C3%A5rsak>

Viken, K. (2020). Utfordrende atferd og anvendt atferdsanalyse. I T. L. Bakken (Red.), *Håndbok i miljøterapi. Til barn og voksne med kognitiv funksjonshemming*. (s. 107–117). Vigmostad & Bjørke AS.

